

УДК [658.5:69]:005.2

А.О. Кушнірук

здобувач

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано основні загрози системі економічної безпеки будівельних підприємств. Всі загрози за сферою їх виникнення ідентифіковані як зовнішні та внутрішні. Також окремо згруповані ті загрози, котрі будуть притаманні системі економічної безпеки будь-яких підприємств не залежно від сфери їх діяльності й ті, які будуть властиві лише будівельним організаціям.

Ключові слова: *внутрішні загрози, зовнішні загрози, джерело, система економічної безпеки, будівельне підприємство*

Актуальність. Формування системи економічної безпечної безпеки будівельного це складний процес, який передбачає узгодження організаційних, економічних, технологічних, управлінських та інших заходів, котрі покликані протидіяти можливим загрозам діяльності суб'єкта господарювання. Всі загрози діяльності будівельного підприємства та системі його економічної безпеки можна розділити на зовнішні та внутрішні, тобто ті котрі виникають за межами підприємства та не залежать жодним чином від суб'єкта господарювання й ті, на які організація може здійснити прямий вплив. Не менш важливим є поділ загроз на основі ресурсно-функціонального підходу відповідно до функціональних складових економічної безпеки будівельного підприємства. Також, всі загрози системі економічної безпеки будівельного підприємства можна класифікувати на ті, які притаманні будь-яким суб'єктам господарювання не залежно від галузі діяльності, та ті, які властиві лише будівельним підприємствам та визначаються особливостями його діяльності.

Останні дослідження. Питання загроз, котрі виникають перед економічною безпекою діяльності суб'єктів господарювання або системою економічної безпеки досліджували такі науковці як М. Бендиков [1], І. Манцуров та О. Нусінова [2], О. Молодецька [3], О. Ареф'єва [4], В. Ортинський [5], О. Орлик [6], З. Якубович [7] та ін. При цьому, питання, котрі присвячені диференціації загроз системі економічної безпеки будівельних підприємств розглянуті в роботах таких вчених як В. Андрієнко [8], О. Молодід [9], М. Чорна та І. Пірятинська [10], К. Карпова [11], Н. Паліга та Ю. Світлична [12] тощо.

Дана стаття має на меті визначення внутрішніх та зовнішніх загроз системі економічної безпеки будівельних підприємств та визначення впливу ідентифікованих загроз на безпосередню діяльність будівельних організацій.

Виклад основного матеріалу. Визначимо ті загрози, які можуть постати перед будь-якими підприємствами не залежно від сфери їх діяльності. Спочатку розглянемо ті загрози, котрі залежать від керівництва та засновників підприємства, зокрема будівельного. Варто погодитися з думкою А. Андрощука [13], який на основі аналізу статистичних даних, визначив, що більше 75 % всіх збитків підприємство отримує від дії «людського фактору», тобто через пряму або опосередковану дію власних працівників у певних незаконних діях. На нашу думку, даний вид проблем несе у собі більшу загрозу діяльності підприємства порівняно із зовнішніми, оскільки вони будуть притаманні виключно одному суб'єкту господарювання. Даний факт може відкинути підприємство далеко назад по відношенню до його найближчих конкурентів на ринку.

Ідентифікуємо найбільш типові загрози системі економічної безпеки будівельних підприємств, які віднесено до категорії внутрішні неспечифічні.

1. Некомпетентний менеджмент. Керівні посади на підприємстві мають займати особи, котрі мають значний досвід у конкретній галузі, при чому не лише теоретичний (набутий під час навчання), але і практичний. Бажано, щоб керівник був особисто зацікавлений в розвитку підприємства за рахунок участі

в статутному капіталі підприємства або через виплату премій за успішну діяльність організації.

2. Відсутність стратегії розвитку підприємства. «Рух за течією» для підприємства без чітко означених об'єктивно досяжних цілей діяльності, зазвичай, призводить до занепаду підприємства та його ліквідації. З іншого боку стратегія підприємства може мати занадто популістський характер, що у свою чергу теж часто призводить до зворотного ефекту – тобто переоцінка можливостей організації може спричинити занепад суб'єкта господарювання.

3. Недостатній рівень трудової дисципліни. Дана загроза може значно вплинути як на якість виконання будівельних робіт, так і на строки їх виконання. Сукупність таких факторів в комплексі призводить до фінансових втрат у вигляді пені та / або неустойок перед замовником або ж затягування виконання будівельних робіт.

4. Розголошення комерційної таємниці. Доступ сторонніх осіб до інформації, яка носить конфіденційний характер, щодо поточної діяльності будівельного підприємства та його планів несе в собі ризик не реалізації будівельного проекту. Даний ризик ґрунтується на можливості використання конфіденційної інформації конкурентами та пропозицій замовниками виконати проект за в коротші строки або за менші кошти.

5. Відтік кваліфікованих кадрів, плинність кадрів. Дана проблема пов'язана з бажанням персоналу заробляти більше, а від так не маючи моральної та / або матеріальної мотивації з боку керівництва висококваліфіковані працівники змінюють місце роботи або починають власну справу.

6. Старіння кадрів. Проблема пов'язана з небажанням молоді пов'язувати себе з виробничими галузями та тією роботою, де потрібно виконувати тяжку фізичну працю. Відсутність контролю з боку кадрової служби за середнім віком виробничого персоналу може в певний момент може спричинити неможливість виконати окремі види будівельних робіт.

7. Нещасні випадки під час виробничого процесу. Загрози такого типу пов'язані з додатковими матеріальними витратами, які, з одного боку, потрібно

виплатити постраждалому працівнику, а з іншого – сплатити штрафи до держаних цільових фондів.

8. Крадіжки та шахрайство. Залежно від обсягів даний вид загроз може нести в собі як серйозні перепони для діяльності суб'єкта господарювання, так і незначне зниження обсягів активів підприємства. У будь-якому випадку, факти незаконного заволодіння майном підприємства повинні бути мінімізованими на підприємстві.

9. Моральне старіння техніки та технологій, що використовуються під час виконання робіт. Відсутність вільних коштів та інвестицій для оновлення парку машин та обладнання на підприємстві унеможлиблює виконання робіт, котрі відповідають передовим вимогам будівельного ринку.

Вказаний перелік загроз є не повним, його можна доповнити наприклад такими, як відсутність або слабкі гарантії щодо вирішення соціальних проблем працівників, відмова від проходження підвищення кваліфікації окремими працівниками, низька віддача працівників тощо.

Далі, на нашу думку, необхідно розглянути загрози, котрі можуть виникнути перед будь-якими суб'єктами господарювання не залежно від галузі діяльності в Україні, але які при цьому не залежать від волі керівництва підприємства. Тобто, дані загрози можна віднести до зовнішніх по відношенню до системи економічної безпеки будівельного підприємства. Варто зауважити, що на думку Лічман Т.В. [14], саме загрози зовнішнього характеру несуть для підприємств будь-яких галузей, у тому числі й будівельної, найбільшу загрозу. Це пов'язано з тим, що їх важко передбачити, а тому і вкрай важко віднайти ефективні контрзаходи у короткі строки. На нашу думку, дана теза є суперечливою, оскільки дійсно даний вид загроз передбачити менеджменту підприємства важко, але в подібних умовах функціонує не лише окрема організація, але і вся галузь в цілому. Тому кроки, щодо пошуку шляхів виходу з кризи залежать виключно від управлінських можливостей та умінь керівництва конкретного підприємства, що у свою чергу відноситься до внутрішніх загроз діяльності суб'єкта господарювання.

1. Рейдерські захоплення підприємств. Дана загроза характерна для багатьох галузей, у тому числі й будівельної. Незаконна зміна керівництва зазвичай пов'язана з погіршенням конкурентної позиції на ринку суб'єкта господарювання та можливим невиконанням своїх зобов'язань як перед замовниками, так і постачальниками.

2. Зміни законодавства. Подібні загрози виникають перед суб'єктами господарювання різних галузей, у тому числі й будівельної, та можуть бути пов'язані зі збільшення податкового навантаження на підприємство або різка зміна умов господарювання, до якого менеджмент може бути не готовий. У більшості випадків організація потребує додаткових коштів на адаптацію до подібних змін або ж несе додаткові втрати через збільшення податкових ставок або відтік інвесторів будівництва.

3. Різке погіршення макроекономічних показників (зростання темпів інфляції, облікової ставки НБУ, валютних курсів по відношенню до національної валюти тощо). Даний вид загроз характеризується, в результаті, зменшенням купівельної спроможності населення, збільшенням ціни кредитних коштів на зовнішніх ринках тощо. Таким чином, відбувається відтік живих грошей з галузі, що в свою чергу призводить до спаду обсягів будівельного виробництва.

4. Зміна ринкової кон'юнктури. Оскільки виконання будівельних робіт є тривалим процесом, який займає дуже часто не один календарний рік, тому визначити попит на будівельну продукцію на момент введення об'єкта в експлуатацію не завжди можливо. Дана загроза несе в собі ризик не просто отримання меншого прибутку підприємством, порівняно із запланованим, але й можливо повну втрату вкладених коштів у проект.

5. Корупція. Будівельні підприємства України під час здійснення своєї господарської діяльності часто стикаються з проблемою корупції. Вказана проблема вникає як на стадії введення об'єкта в експлуатацію, так і під час процедур погодження проектної документації та відведення земельної ділянки для будівництва. Наявність додаткових неофіційних витрат змушують

власників будівельних підприємств йти на протиправні дії, щоб виконати зобов'язання, котрі взяті перед замовниками в обумовлені строки.

Окрім зазначених вище загроз додатково існують загрози, котрі важко розмежувати як внутрішні або зовнішні, оскільки вони з одного боку визначаються умовами функціонування підприємства, а з іншого – певними зовнішніми чинниками. До таких загроз можна віднести:

1. Вибір ненадійних контрагентів. Співпраця з контрагентами значною мірою впливає на можливість своєчасно виконати власні зобов'язання перед замовником та оплатити рахунки постачальників. Якщо існують контрагенти яких неможливо швидко замінити, а від їх діяльності залежить якість та швидкість виконання робіт, то будівельне підприємство повинно мати фінансові та технічні гарантії виконання зобов'язань такими контрагентами. А сам факт можливості «ненадійності» контрагента – це загроза, котра жодним чином не залежить від підприємства або його менеджменту. Таким чином, ненадійні контрагенти можуть стати причиною нестабільних поставок матеріалів для виконання виробничого процесу або неукомплектованості таких поставок.

2. Висока технологічність виробництва. Потреба у залученні сучасних техніки та технологій викликають необхідність придбання такого обладнання а при умові відсутності фінансових можливостей – отримання її в оренду або лізинг. При необхідності купівлі обладнання виникає проблема додаткового залучення коштів або одномоментного виведення значної суми обігових коштів, що зменшує ліквідність підприємства. З іншого боку – можлива оренда або лізинг, котрі визначають зовнішніми факторами. За таких обставин спершу виникає проблема пошуку вільного обладнання, котре потрібне в конкретний момент часу, а потім потреба у своєчасній сплаті орендних платежів за використання такого обладнання. Не здійснення таких платежів може призвести до вилучення техніки, котра потрібна у визначений момент часу.

Далі розглянемо ті загрози, які визначаються специфікою будівельного ринку. Тобто загрози, котрі будуть притаманні лише системі економічної безпеки будівельних підприємств на основі особливостей такого виду підприємств:

1. Сезонність визначає види робіт, котрі можливо та допустимо виконувати у певний період року та за конкретних погодних умов. Неприятливі погодні умови можуть призвести до збільшення тривалості будівництва або потреби у залученні додаткових працівників, щоб роботи були виконані в строк.

2. Унікальність будівельного об'єкту породжує його обмежене використання (наприклад, якщо зводиться школа то на кінцевому етапі вона не може бути перепрофільована в житловий будинок або промисловий об'єкт), а кінцевий власник / користувач, зазвичай, визначений заздалегідь.

3. Високі тривалість та вартість зведення будівельного об'єкта між собою тісно пов'язані та викликають потребу в залученні додаткових коштів за рахунок кредитування замовника або безпосереднього виконавця робіт. У результаті відбувається здорожчання будівельного об'єкта для кінцевого споживача, що в результаті зменшує кількість потенційних покупців. Ще однією проблемою, котра пов'язана зі значним терміном будівництва об'єкта може бути невідповідність результату будівництва сучасним вимогам ринку.

4. Відсутність постійного місця виконання будівельних робіт зумовлює потребу в адаптації працівників, техніки та технології до конкретних умов виконання будівельних робіт на визначеному майданчику. Дані проблеми призводять в основному до збільшення вартості виконуваних будівельних робіт.

5. Можливість використання будівельної продукції за місцем її виробництва створюють умови обмеженого попиту на будівельну продукцію за територіальною ознакою. Таким чином, обмежується коло потенційних користувачів вказаної продукції.

6. Задіяння значної кількості підрядників дуже часто пов'язано з виникненням дефектів виконання робіт та браку, у тому числі й прихованих, котрі можуть бути виявлені лише з часом. При цьому, знову з'являється ризик, пов'язаний з потенційною ненадійністю обраних контрагентів та імовірністю невиконання ними взятих на себе зобов'язань.

7. При виконанні будівельних робіт за державні кошти відбувається погодження ціни з державними органами влади. Так, виникає необхідність у

обґрунтуванні виконання кожного виду будівельних робіт, їх тривалості та вартості. Незгода експерта з розробленим кошторисом може призвести до значного зменшення фінансування робіт.

8. Будівництво як ліцензійний вид діяльності пов'язаний із загрозами адміністративного тиску на керівництво підприємства як з боку посадовців так і конкурентів. Окрему увагу потрібно приділити загрозі адміністративного тиску, котра виникає в результаті діяльності власного персоналу.

9. Наявність жорстко регламентованих умов будівництва викликають потребу в наявності висококваліфікованого персоналу, котрий має практичний та теоретичний досвід реалізації проектів, які виконує підприємство. Наявність комплексу програмних продуктів, за допомогою яких проводиться обчислення складних формул для визначення різного роду навантажень. З іншого боку, нормативні значення певних показників для окремих об'єктів з часом можуть підлягати коригуванню центральними органами влади за рекомендаціями провідних наукових установ. У результаті правильні обчислення та проектні рішення, котрі були закладені на первинному етапі можуть виявитися такими, що не відповідають вимогам сучасних нормативних документів.

10. Концентрація значних замовлень у руках великих будівельних компаній призводить, певною мірою, до монополізації ринку будівельних послуг. Великі будівельні підприємства за рахунок меншого виробітку, порівняно з середніми та малими суб'єктами господарювання, можуть запропонувати меншу ціну на свої послуги, а від так мають більші шанси на отримання замовлення. Дана ситуація є загрозою для існування малих та середніх підприємств.

Наведені переліки загроз системі економічній безпеці будівельних підприємств є далеко не повним та можуть бути розширені при більш детальному аналізі конкретного суб'єкта господарювання.

Висновки. Проаналізовано внутрішні та зовнішні загрози системі економічної безпеки будівельних підприємств, які класифіковані на загальні, тобто ті котрі притаманні будь-яким суб'єктам господарювання, та спеціальні – ті,

які визначаються особливостями діяльності будівельних організацій. Також, встановлено вплив зазначених загроз на діяльність суб'єкта господарювання.

Список літератури:

1. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития /М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – №2. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mevriz.ru/articles/2000/2/1507.html>

2. Манцуров І.І. Побудова ієрархічної структури складових економічної безпеки підприємства / І.І. Манцуров, О.В. Нусінова // Ефективна економіка. – 2011. – №9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=9&y=2011>

3. Молодецька О.М. Сучасні підходи до класифікації загроз економічній безпеці підприємства / О.М. Молодецька // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Economics/52045.doc.htm.

4. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 170 с.

5. Основи економічної теорії: політ економічний аспект: [підручник] / [Г.Н. Климко, Л.О. Каніщенко, В.М. Пригода, та ін.] : за ред проф. Г.Н. Климко. — [5 вид., випр.] – К.: «Видавничий дім «Знання-Прес», 2004. – 615 с.

6. Орлик О.В. Система загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання / О.В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – вип. 1 (52) - С.250-257 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2642/1/Система%20загроз%20економічній%20безпеці%20суб'єктів%20господарювання.pdf>

7. Якубович З.. Ідентифікація загроз економічній безпеці машинобудівного підприємства/ З.Якубович // Галицький економічний вісник. — 2010. — №3(28).— с.107-112

8.] Андрієнко В.М. Специфічні види загроз та особливості організації забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств / В. М. Андрієнко //

Ефективна економіка – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2368>

9. Молодід О. О. Технологічна складова як основа економічної безпеки будівельного підприємства [Текст] : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.00.04 / Київський національний університет будівництва і архітектури. – К., 2012. – 18 с.

10. Чорна М.В., Пірятинська І.В. Класифікація загроз економічної безпеки підприємств галузі будівництва / М.В. Чорна, І.В. Пірятинська // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/19_AND_2012/Economics/10_113913.doc.htm

11. Карпова К.В. Аналіз загроз економічній безпеці будівельних підприємств / К.В. Карпова // Будівельне виробництво. – 2015. – № 58. – С. 18-20.

12. Шляхи запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам економічній безпеці промислового підприємства / Н.Б. Паліга, Ю.В. Світлична // Економіка промисловості. — 2011. — № 1. — С. 197-202.

13. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны. - Монография / Г.А. Аандрощук, П.П. Крайнев. - К. : Издательский дом "Ин Юре", 2000. - 400 с.

14. Лічман Т.В, Класифікація та аналіз загроз безпеці комерційної таємниці підприємства / Т.В. Лічман // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова — 2013. — Т. 18. Вип. 1/1.— С. 230-233.

А.О. Кушнирук

Идентификация внутренних и внешних угроз экономической безопасности строительных предприятий

Проанализированы основные угрозы системе экономической безопасности строительных предприятий. Все угрозы по сфере их возникновения идентифицированы как внешние и внутренние. Также отдельно сгруппированы те угрозы, которые будут присущи системе экономической

безопасности любых предприятий независимо от сферы их деятельности и те, которые будут присущи только строительным организациям.

Ключевые слова: внутренние угрозы, внешние угрозы, источник, система экономической безопасности, строительное предприятие

A. Kushniruk

Identification of internal and external threats economic security construction companies

Analyzed the main threats to the economic security of the system construction companies. All threats of their area of origin identified as internal and external. Also individually grouped the threats that are inherent in the system of economic security of any enterprise, regardless of the scope of their activities and those that are unique to the construction companies.

Keywords: insider threats, external threats, the source, the system of economic security, construction company

УДК 624.012.3/.4;278

О.В. Литвиненко

здобувач

ОЦІНКА РИЗИКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ НАДІЙНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ БУДІВЕЛЬНИХ ПРОЕКТІВ

У статті здійснено огляд підходів та методів оцінки ризиків будівельного процесу, що дозволить здійснювати формування комплексної збалансованої політики управління організаційно-технологічною надійністю будівництва. Розглянуті теоретичні підходи до визначення ризиків, основні заходи, реалізація яких необхідна під час формування системи мінімізації ризиків.